

## 2 KORÍNTIU

### Pí'ape yutóxinoa Poûlu ne kutípoti Jesus íhae Koríntu

Ikénepoke yutóxinea Poûlu ne 1 Koríntiu, ápemaka po'i yútoeno kutípoti Jesus yaneko pitivóko, itea ako írkapu ya Bîbilea. Xapákuke ne íhae Koríntu yanekôyo, ápe xâne ikaxú'iti okóvo namukôa neko koyuhópeti, ikotívexoati ne pahunévoti. Itea ápemaka po'ínuhiko xanéya okópoti Poûlu koyuhoâti ákoyea itúkapu koati kaná'uti páhoe Jesus Kristu nê'e, koane ákoyeamaka yusíka sayá'ikea xâne pahukóvoti ya imokóvokutike. Yaneko yutóxinoa Poûlu, éxokovo itúkeovo koati kaná'uti páhoe Jesus Kristu, hainá'iyea kuteâti ne po'ínuhiko xâne ákoti itukápu páhoe Kristu itúkovotihiko ápostulu. Koyúhoamaka Poûlu koêku ne koati kaná'uti hokoti Jesus, koane koeku vinámapea vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu.

<sup>1</sup> Yundóxinopinoe, undi Poûlu, undi ápostulu páhoe Kristu Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne, kuteâtimaka ahá'inonu Itukó'oviti indúkea. Anéyenemaka njokóyoke ne Timóti, po'ínu ûti xoko Jesus. Pahúkinopeanoë ûti ra koyuhópeti, ítínoë ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya pítivokonake Koríntu, koane paúkinoamaka ûti ne uhá koeti po'ínu kasása'iupo Itukó'oviti ya uhá koeti Ákaya.

<sup>2</sup> Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koane úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

*Íkoro'ixovo xoko Itukó'oviti ne Poûlu*

<sup>3</sup> Iháyu'ikakana ne Itukó'oviti, Ha'a Vúnae Jesus Kristu, úkeaku uhá koeti seanákoti, úkeakumaka uhá koeti isoneûti kouhépekopoti isóneu xâne.

<sup>4</sup> Koati énomone kouhépekopo visóneu ya uhá koeti tiú'iti koekúti vékoku ûti, motovâti kouhepekopeamaka uti isóneu ne po'ínuhiko xâne ya koêkúti kó'iyevoku kotíveti koekúti tokópone. Enepone veínovike Itukó'oviti kouhepekopea visóneu, énomonemaka veínoa ûti kouhepekopea isóneu ne po'ínuhiko xâne.

<sup>5</sup> Vo'oku koati ákoti yumaxápu tiú'iti koekúti tokópone ûti, kuteâtimaka vékoku ne Kristu yanekôyoke. Yoko kuteâti itóvoku hána'iko ne tiveko koeku ûti, énomonemaka koéneye hána'iko ne kouhepekopeakono visóneu ukeâti xoko Kristu.

<sup>6</sup> Itukovo koitóponovoti uti kotíveti ya itukétike, ûndi yoko nza'ínehiko, kó'inokeneye motovâtimaka hivó'oxikononoe ikéneke Vúnae koane itíkivo koítovone. Itukovo kouhépekopati Itukó'oviti ne inzóneu, koane isóneu ne nza'ínehiko, kó'inokeneye motovâti kó'iyeanemakaye iséneu ikéneke Vúnae, kutí'inokemo iteâti víki ne tiú'iti koekúti ákoti amuyá'i iséneu, kuteâtimaka vítea vékea ûti.

<sup>7</sup> Enepone kúxone ûti ké'iyinemoye, haina kuxonetihí koêti, véxoa kóusokeovomo. Kene koeku víkinoe kotívetike koekúti kuteâti ûti, kouhépekopotimakamo iséneu ne Itukó'oviti kuteâtimaka kouhepekopea visóneu ikéneke.

<sup>8</sup> Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ngahá'a yéxinoe koêku ne kotíveti koekúti vékoku ûti, ûndi yoko njánena ya poké'exa Ázea. Koati yupihóvoti tivéko ne koekúti yonoti vouúkeke. Ákone xunako ûti

víteovamo. Vikútixa mani vivokóvotinemō.

<sup>9</sup> Ya xokóyoke ūti, mani ákotine vitóvoku, mani vivohíkōvotine. Kó'inokeneye, maka hákone kuvovópovo ūti, itea itúkapune Itukó'oviti, enepone koexépukopotī ivokóvoti kuvóvo ūti.

<sup>10</sup> Énomone koitóvovi yane êno koímaiti koekúti kahá'ati uké'exeovi. Énomonemaka kúxoixo ūti koíteovovikomo ya káxehiko keno'ókoti,

<sup>11</sup> koêkumaka hivó'oxivinoe ya orásaum, yepemínoviti xoko Itukó'oviti motovâti enó'iyeamo xâne xepákukenoe ikoró'ixovoti xoko Itukó'oviti vo'ókuke ne hána'iti kixó'ovikumō Itukó'oviti ya seánakovike, enepo yumapâ orásauna ne ákoti yumaxápu po'inu ūti epemínoviti.

*Ípoko isóneu ne Poûlu vo'oku mani yónea*

<sup>12</sup> Enepone éyenjovope ikéneke Itukó'oviti, énomone énjea sasá'iyea inzóneu ákoti indukáhea ra yûnzō koeku ngó'iyea itúkeovo sasá'iti ne ngixoku indúkeovo ya xapa uhá koeti xâne, ínapoxo xepákukenoe, ákoti indukáheapu. Koati énomone koéneye ngixoku indúkeovo nonékuke Itukó'oviti, hainá'iyea ya exóneti ítuke ra kúveu mêum, itea koati vo'ókuke ne seánakonū Itukó'oviti.

<sup>13</sup> Ako po'i kixó'ekone ra yúndoenopinōe ákoti itukapu motovâti yéxinoa iséneu yihaíkane. Yoko ngúxoá heú kixinoemo yéxi koêku,

<sup>14</sup> kuteâti tiríxivo yéxi koeku ūti kó'oyene vitúkeovo yéyexovopemo yaneko káxe aukápapu ne Vúnae Jesus Kristu, kuteâtimaka itíkivonoemo véyexovope, ūndi yoko nza'ínehiko yaneko káxe.

<sup>15</sup> Vo'oku énjeaxo kó'iyeaneye iséneunōa ra koekútihiko, ngoúsokone inzóneu tumurí

ngó'iyeamo xepákukenoe yanekôyoke, motovâti vengópeopimaka. Yane mani kuri'úxovoti ne unako kêku ikéneke Vúnae omínombikenoe.

16 Kó'inokeneye ne ânja, mani hivo'óxonutinoe ungóponea ya Masêdonea, epó'oxo koeku itúkeovomaka ânja vengópeopi ungopeâti Masêdonea, mani ngaha'âti hivó'oxopinumaka yóneam Njúdeya.

17 Koeku usó'iyeanne inzóneu indúkea nê'e itea ako mbîha, kutí kó'inopinoemea ngoyuhóheoti. Enepo apê inzóneu indúkea koekúti, kutí kó'inopinoemea pohu isoneú ngíxone, ákoti ambasíka isóneunonu Itukó'oviti, kuteâti koeku xâne “Êm” koêti, upánini ako kaúsaka emó'u.

18 Itea ako ákoeneye. Kuteâti kaná'uyea itúkeovo kuvovóneti ne Itukó'oviti, motóvamaka kitípi vemó'uinopinoe ákoyea itúkapu “Êm” ngixópitinoe, koeku ápeyean inzóneu ákoyea ngaévesaka emó'um.

19 Vo'oku enepone Xe'exa Itukó'oviti, Kristu Jesus, enepone koyúhone úti xepákukenoe, úndi koánemaka Síla yoko Timóti, haina kuteâti koeku xâne “Êm” koeti itea ako kaéveseka emó'u. Koâti kuvovóneti ne Jesus. Koati kuteâti “Êm” koêti, koeku kóusokea uhá koeti páhoenoa Itukó'oviti itúkea.

20 Vo'oku uhá koeti yuho Itukó'oviti mekúke koêkumo ne ítuke xapa xâne, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, áinovo kousókovoti xoko Jesus. Áinovo “Êm” koêti xokóyoke. Koati vo'ókumaka ítukeinovi Jesus “Kaná'uteoxo” kó'ino úti, kutí'inokemaka ihayú'ikokonoti Itukó'oviti.

21 Yoko enepone koxunákoviti ikéneke Kristu, úndi yoko nza'ínehiko, énomone Itukó'oviti, enepone

koxunákopitinoemaka ikéneke. Énomonemaka noivókoxovi vitúkeovo ovóxe,

<sup>22</sup> itukínovitimaka hoénaxovo vitúkeovo xanéna yaneko porexó'ovea ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyevovi, enepone inúxoti pónevike Itukó'oviti kixó'êkinoviti kousokinoveamo ne uhá koeti po'ínuhiko yuhó'inovi.

<sup>23</sup> Ya iháke Itukó'oviti, ngoyúhoinopinoe itúkeovo koati kaná'uti ra yûnzó âvoyea aúngapapu ya Koríntu noínjoponeopinoe, vo'oku ákoyea angáha'a ngoíkaxu'ikeanoe yokóvo, eneponimea ongonókoa nzayá'ikeopinoe.

<sup>24</sup> Yoko haina kaha'âti úti kapáyasokinovopinoe úti ya ikéneke Vúnae, úndi yoko nza'ínehiko, kó'inokeneye ne yûnzó, itea koati vo'oku vitúkeovo huvo'óxopitinoe, kaha'aínopiti uti kurí'uxeovo elókeko yokóvo ikéneke Vúnae. Kene yane kívivo Vúnae, koati títiu keyétinoe.

## 2

<sup>1</sup> Koeku kó'iyeaneye, ngóusokone inzóneu âvoyeamo aúngapapu hú koeti xepákuke, koeku ngónokeamea nzayá'ikeopinoe, mbuvâti ngoíkaxu'ikea yokóvo.

<sup>2</sup> Indukápuikopo koikáxu'ikoti yokóvo, kutí'ikoponi ne iko'élokexopoti ongóvo? Ákoni po'ínu ákoti itukapu itínoe, enepone ngoíkaxu'ikeake okóvo.

<sup>3</sup> Énomone kutí'inoke yundoxínopitinoe yanekôyoke, maka enepo nzimapíne, hákone ikaxú'i ongóvo ve'ókuke, itínoe mani kutí'inoke elóketi ongóvo. Koati ngutipoâti kutí'iyeamo iséneu

ne inzóneu elókeyeamakamo yokóvo, uhá ketínoe, enepo nzimapínoe ya elókekoke ongóvo.

<sup>4</sup> Vo'oku yaneko yundoxínopinoe, koati hána'iti ikáxu'iyea ongóvo koane kotíveyea inzóneu. Koati ênoti íyoyeam. Yoko haina ombosíkoti ngoíkaxu'ikeanoe yokóvo, kó'inokeneye ne yúndoenopi yanekôyo, itea koati ngaha'aânopitinoe yéxi yupíheovo ákoyea omótovopinoe ongóvo.

*Yuhu Poûlu vo'ókuke ne pahukóvoti yanekôyoke koyúseopovotine*

<sup>5</sup> Enepone xâne ominópitinoe ikáxu'ine yokóvo vo'oku pahúnevo, haina ûndi váherexino ítuke. Koati ítínoe kixóneye. Itea motovâti ákoyea yupíhapu tiú'iko ra yûnzo vo'ókuke ne kixotíneye ítuke, haina ngoyuhoâti yupíheovo kixópikunoe, itea kóyeane ítóponea uhá ketínoe ne ikaxúneti okovóti vo'ókuke.

<sup>6</sup> Yoko motóvaikone ne sayá'ikeokonoke nê'e, koeku enó'iyea xâne xepákuke sayá'íkoati.

<sup>7</sup> Kó'oyene, ya koêkuni ípihiko tumúne ne seyá'iki, oránane ákoyeane ávaheixa iséneuke ne váhere ítuke, kutí kixeâti ákoyea pahúkapu nê'e. Keúhepekapinamaka isóneu, mará'inamo yupíhapu ikáxu'iyea okóvo vo'ókuke neko ítuke ákoti aunáti.

<sup>8</sup> Énomone ngixínopinoe yusíkea yéxoki ákoyea omótova yokóvo.

<sup>9</sup> Énomonemaka yundóxinopinoe yanekôyo, ngahá'ati noínjea ítíkivoxo koati ítukoâti uhá koêti ne injíko'okopike.

<sup>10</sup> Yoko enepo hákotine yunakôa iséneuke ne váhere ítuke po'i xâne, ngúteanemaka. Vo'oku enepone xâne kutí ngíxone ákotine pahúnevo

enepo apê pahukóvoti ngíxoneye, koati ve'ókukenoe ngixínoakeneye ya nonékuke Kristu,

<sup>11</sup> maka hákone ito'óvi Satánae ya éxeako, vo'oku haina ákoti vexâ ápeyea váhere ahá'inoiya.

*Ako koati úhepeyea isóneu Poûlu koeku ákoyea takapa Títu*

<sup>12</sup> Yaneko nzimoné'e ya Torôadi ngoyúhoponea ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Kristu, míhe'okinonu onjéne ne Vúnae Itukó'oviti indúkea ne itukéti.

<sup>13</sup> Itea ako aúhepe inzóneu koeku ákoyea ndakapa Títu, enepone mbo'ínu xoko Jesus. Énomone ungópoino poké'exake Masêdonea, ike íngopinevohiko po'ínu úti xoko Jesus yane pitivóko.

*Vito uhá koeti koekúti ya xunákoke Kristu*

<sup>14</sup> Itea íngoro'ixinovo Itukó'oviti, enepone porexó'oviti kóyekuneyea vítea uhá koeti koekúti ya koeku kúveovo uti Kristu. Koati úti veínoa Itukó'oviti kotóhineyeya éxeokono koêku ne Kristu ya uhá koeti vékoku úti, kuteâti koeku koati únati xêru ákoyea malíka yónoku ihópune.

<sup>15</sup> Vo'oku ya xoko Itukó'oviti, utíne ne kutí koeti koati úheti ihopúneti kotohíneoti koeku Kristu xapa xâne. Énomone koéneye úti xapákuke xâne kasása'iupone Jesus ya pahúnevo, koánemaka xapákuke xanéhiko evókovoti, yonópotihikomo ipihóponovokutike.

<sup>16</sup> Itea xapákuke ne xâne yonópotimo ipihóponovokutike, uti kutí koeti ihopúneti kixo'êkinoati pevóti. Kene xapa xâne kutípoti Kristu, kutí koe uti úheti ihópune kixo'êkinoati

inámati apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti. Ápeikopo motokeâti itúkea itukéti kuteâti?

<sup>17</sup> Haina uti kuteâti po'ínuhiko xâne, enepohikone pohu itukó kixoti namúkope tiúketi ne koyúhoyea emo'u Itukó'oviti. Nonékuke Itukó'oviti, uti koati ovoxe Kristu ákoti itukáheapu koyúhoyea emó'u. Yoko koati Itukó'oviti pahukó'ovi vitúkea ne itukéti.

### 3

*Koati únati ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti*

<sup>1</sup> Kutí kó'inopinoemea kapayásokopovoti ûti koeku kó'iyeaneye yútoenopi ûti? Konókotikopomea vómea koyuhópeti kuteâti ómone po'ínuhiko xâne? Hane ngíxo véxokopovope koeku símeopinoe ûti, itukovo vómone vukopeâti xepákuke vukopóno xapa po'ínuhiko xâne.

<sup>2</sup> Ako kalíhuina! Enepone koyuhópeti vómone koyuhó'oviti, énomone itínoe. Kutí koe vomíxoneke yutóxovo. Yoko koati éxone yoko yúho'iu uhá koeti xâne.

<sup>3</sup> Koati iyúseoti itúkeovo yutoéti kousexone Kristu koeku ko'ítukeyea uti ítuke Itukó'oviti xepákukenoe. Hainámaka tinta yutóxeovo, itea koati Sasá'iti Omíxone ne kaná'uti Itukó'oviti yutoxôa. Hainámaka mopoíke yutóxovo kuteâti koêku ne Ponóvoti Kixovókuti mekúke, itea koati isóneuke póhutihiko xâne yutóxovo.

<sup>4</sup> Ya nonékuke Itukó'oviti, véxoaxo kó'iyeaneye ne kixovókuti vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu.



5 Kene haina apêti xunako ûti, kutí'inoke vi-toâti vitúkea ne itukéti, itea Itukó'oviti koxunákovi vitúkea.

6 Énomonemaka kouséxinovi uhá koeti nókone ûti ya ikéneke, motovâti koyúhoyea ûti koêku ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti. Yoko enepora inámati ítukeinovi, haína yutoéti kuteâti mekúke yane Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muíse, itea ainóvoti xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovâ. Vo'oku enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, kouhupu'iko pahúnevo xâne, exókoati motókeyea yonópeahiko ipihóponovokutike. Itea enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ikó'inamakopovi koane poréxovi inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku.

7 Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse yutoxóvoti pe'úkuke mopô, enepone kouhápu'ikoti pahúnevo xâne, exókoatihikomaka motókeyea yonópea ipihóponovokutike, koati êno hána'iti úhe'ene Itukó'oviti xokóyoke inâ porexôa Itukó'oviti kutí'inoke ú'uhapu'i koyêti none Muíse. Koati vo'oku xunako uhápu'iyea, upánini pihínone uké'epea yanekôyoke, ákoinoke ita izaraelítahiko komómoyea ne none Muíse.

8 Koeku kó'iyeaneye ne úhe'ene Itukó'oviti yanekôyoke, inamá'axo ipuhíko kó'oyene xokóyoke ne inámati kixovókuti ítukeinovi, koeku ovo'ó kó'iyevovi ne Sasá'iti Omíxone.

9 Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muíse, koati kixovókuti kouhápu'ikoti pahúnevo xâne, exókoatimaka yonópeamo ipihóponovokutike, itea koeku enó'iyea ipúhikea úhe'ene Itukó'oviti yanekôyoke inâ porexókonoa, inamá'axo itukóvo

êno ihayú'iuti koekúti ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti kó'oyene, enepone poréxoti xâne ponópeovo nonékuke Vúnae.

**10** Énomone ngó'ino: Enepone kixovókuti yaneko mekúke ênoti úhe'ene Itukó'oviti xokóyoke, kutí koéneoxo koati ákoti úhe'ene nonékuke ne êno hána'iti úhe'ene Itukó'oviti ovâti ne inámati kixovókuti ítukeinovi kó'oyene.

**11** Vo'oku itukovo apêti êno úhe'ene Itukó'oviti mekúke xokóyoke neko kúxoti kixovókuti uke'épotine kó'oyene, inamá'axo ovâ úhe'ene Itukó'oviti ne inámati kixovókuti ítukeinovi kó'oyene, enepone ákotinemo uké'eyeaku.

**12** Koeku kó'iyeane ne hána'iti kúxoixone ûti xoko Itukó'oviti, véxone kousokeovomo, ákoneoxo píka koyúhoyea ûti ne emo'u Itukó'oviti.

**13** Ako vakútea Muíse mekúke itûko ramánone, maka hákone noixôa xanéhiko koeku kahá'ayeane uké'epea ne úhe'ene Itukó'oviti xokóyoke.

**14** Itea kóyeane ákoyea iyúkapuhiko isóneu ne evo izaraelíta. Tukú koeti kó'oyene, enepo yuhoíkoahiko ne kúxoti yutoéti emó'uke Itukó'oviti, kutí koe apêtiko ramanónetiya itopâti éxeahiko koêku neko yutoéti. Poéhane kutipóhiko Kristu, ina veyopóvo ne kutí koeti ramánone itopâti éxea koêku.

**15** Itea tukú koeti kó'oyene, enepo yuhoíkovo yútoe Muíse, kóyeane kutí kó'iyea apêtiko ramanónetiya, hahakú kixeâtihiko isóneu.

**16** Itea koeku ápeyea hokópoti Vúnae xapákuke, veyópovone ne kutí koeti ramanóneti itopâti éxea koêku.

**17** Yoko enepone “Vúnae” koêti yâyeke, énomone

ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Epó'oxo koêkuti xâne ovo'ó koéku ne Sasá'iti Omíxone Vúnae, veyópovone uhá koêti ne itopâti éxea koéku.

<sup>18</sup> Yoko uhá koeti ûti, uti kutípoti Jesus, koati kutí koeti uti xâne ákoti ramánone. Yoko kuteâti koeku noixeôvoketi enepo itopónoa uhapú'iti koeku ákoyea malíka yónoku uhapu'iyea, énomonemaka koéneye iyúseyea xoko ûti ne úhe'ene Vúnae, kutí'inoke noixeâtimaka po'ínuhiko xâne ne úhe'ene. Epó'oxo koeku komómoyeaxo uti ne úhe'ene Vúnae, tumúne vóno vípokeovo kutipasí kó'iyea uti kixóvoku Vúnae, koane inamá'axo uhapú'i xokóyoke ûti ne êno úhe'ene itípanevo. Yoko enepone Vúnae kixo'óvitineye, énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

## 4

### *Ako kamúya'ika isóneu ne Poûlu ítukeke Itukó'oviti*

<sup>1</sup> Koeku poréxeovea Itukó'oviti ra itukéti ya hána'iti seánakovike, ako kamúya'ika uti visóneu.

<sup>2</sup> Púva ûti uhá koeti koekúti he'ono'ú koeti ítúkeokono, enepone koekúti pikokónoti éxeokono omínoti xâne hána'iti téyapana. Ako vitúkapu xâne aúpu'ikenati, koane ákomaka kaésayu'ixa ûti ne emo'u Itukó'oviti, itea yane ponó kíxea koyúhoyea ûti ne kaná'uti kixovókuti xapa xâne, véxokovo uhá koeti xâne vitúkeovo ponóvoti nonékuke Itukó'oviti.

<sup>3</sup> Itea enepo hákoti iyusêo koéku ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Jesus, koyúhone ûti xapa xâne, enepo kutí akôe rama'ú koeti'iko, koati xâne yonópotimo ipihóponovokutike kó'inokeneye.

<sup>4</sup> Yoko Satánae, enepone pahúkoti koeku kó'oyene yara kúveu mêum xapa xâne ákoti akutípo

Itukó'oviti, énomone ikomítixoa ne xanéhiko maka hákone uhapú'i isóneukehiko ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Kristu, enepone êno hána'iti ihayú'iuti koati kuteátine Itukó'oviti.

<sup>5</sup> Vo'oku enepo koyúho úti xepákuke, haina koyuhópovoti úti, itea Kristu Jesus koyúho úti, vexókopitinoe itúkeovo yúnae, koane vitúkeovomaka yovóxe vo'ókuke Jesus.

<sup>6</sup> Vo'oku enepone Itukó'oviti pahúkoti ápeyea uhapú'iti xapa hahákuti mekúke, énomone kouhápu'ikomaka visóneu kutí'inoke vinixoâti ne êno hána'iti ihayú'iuti itípanevo Itukó'oviti kouhápu'ikovoti ya xoko Kristu.

### *Xoko Itukó'oviti úkea xunako Poúlu*

<sup>7</sup> Enepora koekúti yupihóvoti unáko ítukeinovi Itukó'oviti, koati xoko úti óvo. Kutí koe unákeovo ne êno únatinoe koekúti ya póte ipunéti ya móte koeku itúkeovo xoko úti óvo. Kó'inokeneye, motovâti í'yuse kóyeyea itúkeovo ukeâti xoko Itukó'oviti ne êno hána'iti xunakóti ákoti itoâti kayúmaka unako koêku, kene haina ukeâti xoko úti.

<sup>8</sup> Ya uhá koeti vekoku úti, ako káyunukavi kotíveti koekúti, itea ako pepákexapu visóneu vo'ókuke. Ápemaka ákoyeaku véxina visóneu vekínoake úti neko koekúti, itea ako kamúya'ika uti visóneu vo'ókuke.

<sup>9</sup> Ápemaka víkoitoponeokonoku kotíveti, itea ako kurí íxavi Itukó'oviti. Koati ênoti kixókonoku úti, itea kóyeane ákoyea vuké'exakana.

<sup>10</sup> Kuteâti yupíheovo tiveko kixókonoku Jesus, énomonemaka kixókononeye úti koêkuti vékoku úti, motovâtimaka iyúseyea ápeyea xoko úti ne inámati apéyeati ukeâti xoko Jesus.

11 Koeku vápeyeako yara kúveu mêmum, kóyekune vínonexinovo pevóti vo'oku vitúkeovo ovoxe Jesus. Kó'inokeneye, motovâti iyúseyeamaka ápeyea xoko ûti, uti xâne vekotí'ikomo pevótike, ne inámati apéyeati ukeâti xoko Jesus.

12 Koeku kó'iyeaneye, káxe, káxe vínonexinovo pevóti. Itea kó'inokeneye motovâti ápeyea inámati kápokunoe ikéneke Vúnae koeku víkameopi emo'u Itukó'oviti.

13 Enepone yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Ngutípoa, ene kutí'inoke ngoyuhoâti” koêti, kúteanemaka koeku visóneu, kutípoamaka ûti kuteâti nekôyohiko mekúke. Koane vo'oku kutípea ûti, koati koyuhoâti ûti,

14 vexoâti koéxepukopeovimo Itukó'oviti, enepone koexépukopotimaka Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti, koane íseopeovimo nonékuke xané kixopópitinoemo ûti, ya koeku poéhapeane ûti xoko Jesus.

15 Enepora uhá koeti koekúti vékoku ûti, kó'inokeneye motovâti hivó'oxikono ikéneke Vúnae, epó'oxo motovâti inamá'axoyea itopóno ênoti xâne ra hána'iti seánakovi Itukó'oviti, koane motovâtimaka inamá'axoyea xu'ína xâne ikoró'ixovoti xoko Itukó'oviti kutí'inoke ihayú'ikokonotimo nê'e.

*Pôreupo ne vékea ûti tiú'itike koekúti, uti kuvóvoti Vúnae*

16 Énomone ákoino kamúya'ika uti visóneu. Yusíkoti yékotixea koxe'u ûti, itea kóyeane inámapea visóneu itukovo káxe.

17 Yoko enepora kalihú koêti koane hú koeti koítoponeovo uti kotíveti yara koeku kó'oyene,

énomonemo kutí'inoke apêti êno hána'iti ihayú'iuti koépokumo ûti xoko Itukó'oviti, yupihóvotimo unáko ákotinemo uké'eyeaku. Yoko enepone unako koépokumo ûti, yupihóvotimo anú'ukea tiú'iko ne kotíveti koekúti vékoku ûti yara koeku kó'oyene.

<sup>18</sup> Énomone ákoino yuíxapu uti koekúti motovâti vínixea yara koeku kó'oyene, itea hara yuíxovo ûti koekúti ákoti inixákana. Vo'oku enepora koekúti vínixone yara koeku kó'oyene, ákomo oríko uké'eyea. Itea enepone ákoti omotóva vínixea, ákomo hunókoku.

## 5

<sup>1</sup> Enepora koxe'u ûti, enepora kutí koeti peno ûti koeku vóvea yara poké'e, enepo itahíneapane, véxoa ápeyemo áheopo nê'e, ítukeinovi Itukó'oviti ákoti itukapu ítuke vo'u xâne, ákotinemakamo uké'eyeaku ya vanúkeke.

<sup>2</sup> Énomone varú'ikinovo ûti koêkuiko vóvea ra kúveu mêum, kaha'âtine ûti vitóponea ne inámati koépokumo ûti ya vanúkeke, enepone kutí koeti inámati vípovo.

<sup>3</sup> Yoko vitukápane, ákomo vakútea xâne mahupí koêti.

<sup>4</sup> Vo'oku koeku vápeyeako yâyeke, koati kaná'uti kutí kó'iyea uti xâne varu'íkovoti. Koati tiú'itimaka kóyeku ûti. Haina kaha'âti uti ákoyeane ne muyo ûti, itea koati iyóvotine vokóvo vitóponea ne inámati koépokumo ûti xoko Itukó'oviti. Yane uke'éxokonotimo ne kúxoti koeku muyo ûti apêti hunókoku vo'ókuke ne inámati koépoku ûti xoko Itukó'oviti, enepone inámati vápeyeya ákotinemo hunókoku.

<sup>5</sup> Koati Itukó'oviti kousókinovea nókone ra inámati koépokumo ûti xokóyoke, porexó'oveatine ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyevovi. Yoko énomone ne inúxoti pónévike Itukó'oviti kixoxékinoviti kousókinoveamakamo ne uhá koeti po'ínuhiko yuhó'inovi.

<sup>6</sup> Énomone ákoino kamúya'ika uti visóneu, vo'oku ya koeku vápeyeako yara poké'e, véxoa ávovea simápu kaxena vópeamo xoko Vúnae.

<sup>7</sup> Yoko enepora kóyeku ûti itukovo káxe, énomone kúveovo ûti Vúnae, kene haina vihuínovoti koekúti motovâti ínixeokono yara koeku kó'oyene.

<sup>8</sup> Vo'oku véxea kó'iyeaneye, énomone kutí'inoke mani unatí'inoviti kuríkopea ûti ra koxe'u ûti, enepora kutí koeti peno ûti yara kúveu mêum, koane pihópea ûti xoko Vúnae.

<sup>9</sup> Énomonemaka kutí'inoke koxuná'ixovoti ûti, motovâti vikó'elokexea okovo Vúnae, yusíkoti itúkeovo yâye yara poké'e, áko'o seapáne ûti vanúkeke xokóyoke.

<sup>10</sup> Vo'oku konókotimo seópea uhá koeti ûti nonékuke Kristu yuhaíkapavine vo'oku kixoku vitúkeovo, motovâti namúkopea ûti ésa'i ne kixoku vitúkeovo koeku vóvea yara kúveu mêum, yusíkoti itúkeovo únati, áko'o ákoyea aúnati ne vítuke.

*Koati heru'ó kixoti omíxone hókea Itukó'oviti ne Poûlu*

<sup>11</sup> Vo'oku véxea ákoyea ikámahixakana ne Vúnae, vopósi'ixo vítokuxea okovo xanéhiko kutípea ne kaná'uti kixovókuti. É'exo kíxoixovi Itukó'oviti, ûndi yoko nza'ínehiko. Ngúxoamaka uhápu'iyeva iséneuke vitúkeovoxo koati kaná'uti ovoxe Itukó'oviti.

12 Kó'inokeneye ne yúndoenopi, haina voposíkopotimaka véxokeovopinoe vitúkeovo kaná'uti ovoxe Vúnae, itea koati kaha'âti ûti ápeyea éyexinovovike yokóvo, maka yéxane kixeku yimópi xanéhiko yupihóvoti ivávakea koekúti iyuseînoti po'ínuhiko xâne ya koêkuni itúkeovo itípanevo isóneu ivávako.

13 Itukovo koyuhókonoti ûti vitúkeovo pepokéxovoti vo'oku yupíheovo kóxuna'ixeovo ûti ya ítukeke Itukó'oviti, ako yuvâti. Koati vo'oku Itukó'oviti kó'inokeneye ûti. Kene itukovo koyuhókonoti uti vitúkeovo ponóvoti kixoku isóneu, koati ve'ókukenoé kó'inokeneye ûti, motovâti unátiyea kêkunoe ikéneke Itukó'oviti.

14 Yoko koati xúnati xoko ûti ne hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Kristu kó'inokeneye vítuke, vexoâteoxo ápeyea póhuti hóyeno ivokínovoti uhá koeti xâne. Epó'oxo vo'ókuke, kutí koéne ivokóvoti ne uhá koeti xâne.

15 Ivókinovo uhá koeti xâne ne Jesus, maka hákone yuixovo âha kíxeova ne xâne inámapoti ya xokóyoke, itea itúkapune Únae kurí'okopovo, enepone ivokínovoti koane exepúkópinoati ukópea xapa ivokóvoti.

16 Yane ukeátine kó'oyene yara tumúneke, ákone ápahuina xâne vínixone unátiyea áko'o ákoyea aúnati pohu vo'oku visóneunoa, uti xâne yara kúveu mêmum ákoti oponóvo isóneu. Epó'oxo upánini kó'iyeaneye visóneuno Kristu yanekôyoke, ákone ákoeneye visóneunoa kó'oyene.

17 Énomone ngó'ino: Koêkuti xâne hokópotine Kristu, koati inamápotine. Uké'epone neko kúxoti kixoku itúkeovo, inámapone uhá koeti xokóyoke.



18 Yoko enepora uhá koeti koekúti inamápotine, aínovo ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone kounátikopoviti xokóyoke vo'oku ítukeinovi Kristu. Énomonemaka porexó'ovi koyúhoyea úti emó'u xapa xâne, motovâti kouínatiko peovomaka po'ínuhiko xâne xokóyoke.

19 Yoko enepora yuho úti xapákuke xâne, harâ'a: Kouínatikopa Itukó'oviti ne xâne xokóyoke, koane kotúyopinoahiko pahúnevo vo'oku ivókinovovi Kristu. Énomone ne yuhôti pónevike Itukó'oviti koyúhoyea uti, koyúhoti kixoku kouínatikopea xâne xokóyoke.

20 Iyúseoneikopo vitúkeovo páhoe Kristu koyúhoínoa emó'u xapa xâne. Koeku koyúhoyea úti, kutí koe Itukó'oviti ponó kêe xapa xâne ítaíkea hókea. “Ya íháke Kristu konókoti keúnatikopivo xoko Itukó'oviti” koe yuho úti xapákuke.

21 Enepone Vúnae Jesus ákoti pahúkeovoku, itúkovone yonópoku pahúnevo úti, motovâti ponópeovo úti nonékuke Itukó'oviti vo'oku hána'iti ítukeinovi.

## 6

1 Koeku vitúkeovo huvó'oxoti Itukó'oviti ítukeke, vixíko'okopinóe ákoyea ítúkapu namuhí kixeâti ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti.

2 Vo'oku hara kêe Itukó'oviti emó'uke:

“Ngámoa ne yépemonuke ya káxehiko koati injíkopené ingóseanaxeovokono. Nzuvó'oxopi ya káxehiko koati injíkopené ngoíteovohiko xâne” kêe.

*Izâiya 49.8*

Yoko koati kaxénane ikóseanaxeovokono kó'oyene. Koati kaxénanemaka ixíkope Itukó'oviti koítevohiko xâne.

*Usó kóye ne Poûlu koítóponeovo kotíveti vo'oku ko'ítukeino Kristu*

<sup>3</sup> Ya uhá koeti kixoku vitúkeovo, kóhiyanavo ûti motovâti ákoyea ápahuina koekúti vítuke, kutí'inoke mani koemóke'ekonoti ne ítuke Itukó'oviti.

<sup>4</sup> Koati vexókovoti ya uhá koeti koekúti, vitúkeovo kaná'uti ovoxe Itukó'oviti. Véxokovo vitúkeova yane ákoyea kamúya'ika uti visóneu, koáne yane êno kotíveti kixókonoku ûti. Kúteanemaka koêku yane vékea ûti tiú'itike koekúti vo'oku ápeyeya konokínovoviti, koánemaka ya hána'itike tiveko visóneu.

<sup>5</sup> Véxokovomaka vitúkeova yane yehépoke'exeokono ûti yoko yane viká'akeokono, koánemaka yane vosósokeovi xâne imaíkinovoviti, okópoti vítuke. Véxokovomaka vitúkeovo kaná'uti ovoxe Itukó'oviti yane kixoku vivókoponeovo itukétike, koánemaka yane ákoyeaku vimáka, yuixóvoti uti ítuke Itukó'oviti, koane yane épekeovi hímakati.

<sup>6</sup> Iyúseomaka vitúkeova yane sasá'iti kixoku vitúkeovo, koane yane véxeamaka ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koane yane ákoyea vímauvo, koánemaka yane vítupa'ikea po'ínuhiko xâne, yóko'omaka vo'oku ápeyeya Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko ûti. Iyúseomaka vitúkeovo koati kaná'uti páhoe Itukó'oviti yane vikána'uxea ne ákoyea omótova vokóvo ne po'ínuhiko xâne,

<sup>7</sup> koane yane kaná'uti ihíkavvoti ukeâti xoko Itukó'oviti koyúhone ûti xapa xâne, koánemaka

vo'oku xunako Itukó'oviti xoko ûti. Iyúseomaka vitúkeovo páhoe Itukó'oviti yane pónea uti kixoku vitúkeovo. Énomone ne kutí kixone uti vokópope vanáne koane sa'íkevake ûti, kuteâtimaka koeku húndaru yóno xapa isukókoti ómo'ixea isúkope koane sa'íkovope.

<sup>8</sup> Kúteanemaka koêku iyúseyea vitúkeovo ovoxe Itukó'oviti enepo vinixókono vitúkeovo teyonéti koáne enepo akô'o vitúkokonoke, koánemaka vitukókono xêti áko'o itukovo vihayú'ikokono. Haina póhutine, itea koánemaka enepo koyuhókono ûti vitúkeovo semekékexoti upánini itúkovo koati kaná'uti yuho ûti.

<sup>9</sup> Êno xâne exó'oviti, itea kóyeane kutí kíxeokono uti xâne ákoti itóponone, ákotimaka itúkokonoke. Kóyekune vínonexinovo pevóti itea vanéyeiko. Ápe koítoponeovoku uti kotíveti, itea kóyeane ávoyea kaépekakana ûti.

<sup>10</sup> Koíkaxu'ikokono vokóvo, itea kóyeane elókeyea vokóvo. Ako tiúketina ûti, itea kóyeane enó'iyea xâne iríkuxoti ikéneke Itukó'oviti vo'oku vítuke. Ako apeínoviti, itea koati vítukene ne uhá koeti koekúti.

<sup>11</sup> Itínoe po'inu ûti ya pítivokonake Koríntu, enepone heú koeti veópone visóneuke, ako hé'ana'uxeapeanoe ûti. Koyúhoinopea ûti uhá koêti ne ovoti visóneuke yoko vomíxoneke.

<sup>12</sup> Haina ûti poe'aînopinoe isóneu, itea koati itínenoe koetíneye isóneunovi.

<sup>13</sup> Kuteâti koeku míhe'okinopi uti visóneu, íxepavinemakaye. Yoko itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa kó'inokeneye yunzó'inopi.

*Enékoa Poulu ne kutípoti Jesus kóhiyanayeova ne*

### *ákoti akutípo Jesus*

14 Neíxapuikoponoe, mará'inamo yakútea vûi pihí'íkokoti kángake, enepo itikâ yapéne ne xâne ákoti akutípo Jesus. Na kíxoaye ka'ápeneyea ponóvoti kixoku itúkeovo ne ákoti panâpu ítuke? Námaka kíxoaye kutí'iyekoko isóneu ne xâne ovoti uhapú'itike, koáne ne ovoti hahákutike?

15 Námaka kíxoaye poéhayeane yónoku isóneu ne Kristu yoko Ndeâpu? Ápeikopo oxéne kutí'iyekoko isóneu xâne hokoti Kristu koáne ne ákoti hakâ?

16 Ápeikopomaka oxéne poéhapea koêku ne óvoku iháyu'ikeekono Itukó'oviti koáne ne ivávakokonoku sánduhiko? Vo'oku utíne itukóvo óvoku ne koati kaná'uti Itukó'oviti, kuteâti yuho Itukó'oviti emó'uke xoko kó'iyekaku: “Ambétimo xapákuke. Koati óvonzeixokunemo xapákukehiko. Undínemo kuvóvohiko, undi Itukó'oviti, koane indukóâti hikomo njanéna” kôe.

17 Énomonemaka kó'ino emo'u Itukó'oviti: “Ipíhikapinoe xapákuke. Yahíkuxipa” koe Vúnae. “Hako yihó'ixoa ne váhere kixovókuti. Yanê'e, itíponemo nje'éxaxapa.

18 Undínemo itukóvo yá'a, koane indukópitinoemo nje'éxaxapa” kôe ne Vúnae, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti.

## 7

1 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, vo'oku kó'iyeaneye neko yuhó'inovi Itukó'oviti ítukeinovimo, kuríkapaikopo ûti uhá koeti koekúti ikopítí'ikoviti, enepone váhere kixoku vitúkeovo koáne ne váhere ko'ísoneuyea ûti, koane yuíxapune kóxuna'ixeovo uti

vitúkeovo xâne sasá'iti nonékuke Itukó'oviti, koane xâne teyoâti.

*Elókeinoke okóvo Poûlu*

<sup>2</sup> Míhi'akinavi iséneu, vo'oku ako ápahuina xâne váherexinoke uti vítuke. Ákomaka ápahuina xâne koésayu'iu ûti, koane ákomaka ápahuina xâne vukóvoke vo'oku kahá'ayea ûti unátiyeya koeku ûti.

<sup>3</sup> Haina orinjópitinoe kó'inokeneye ra yúndoenopi, vo'oku ngoyúhoinopinoepepomeku yupíheovo ákoyea omótovopinoe vokóvo, ûndi yoko nza'ínehiko. Énomone ákoinoke iríkapinoe visóneu. Koati ákoti vihaxákeakaka yara koeku kó'oyene koeku vóvea yara kúveu mêum, koánemakamo ikénepoke enepo vipuhíkapeane ra poké'e.

<sup>4</sup> Koati hána'iti ómomikea inzóneu enjoâti títiu kéyeyi ikéneke Itukó'oviti. Itínoemaka hána'iti éyenjovope. Énomone yupíhinovo úhepepea inzóneu, koane énomonemaka kutí'inoke koati hána'iti elókeyea ongóvo ya uhá koeti tiú'iti koekúti vékoku ûti.

*Itopóno Poûlu ne Títu*

<sup>5</sup> Koeku símea ûti ya poké'exa Masêdonea, ako hé'akapapu ne kotíveti koekúti tokópone ûti, itea inamá'axo kuri'úxovo ne tiú'iti koekúti xokóyoke ûti. Êno okopó'oviti, ina keno'ókomaka ne yupíheovo yónea visóneu vo'oku po'ínu ûti xoko Jesus.

<sup>6</sup> Itea Itukó'oviti, enepone kouhépekopoti isóneu xâne ikaxú'iti okóvo, kouhépekopinovimaka visóneu vo'oku káyukopeovo Títu xoko ûti.

<sup>7</sup> Hainámaka póhutine vo'ókuke nê'e, itea koatímaka ve'ókukenoé úhepepino visóneu, vo'oku

koyúhopinovea Títu inékurukivovine, koane ketíxoponivo keíkaxu'iki ongóvo yanekôyo, yoko ú'uso-ú'uso kéyeyinoe itíki anjá'inopi. Yane koati kuri'úxovoti elókeko ongóvo vo'ókuke.

<sup>8</sup> Upánini ngoíkaxu'ikonoe yokóvo vo'oku yúndoenopi yanekôyo, itea kóyeane ákoyea ongótixoponovo yundóxinopi. Kaná'uteoxo ingótivexea inúxotike, vo'oku íninja koíkaxu'ikeanoe yokóvo ne yúndoenopi yanekôyoke. Itea hú kôe ne ikáxu'iyea yokóvo, ako á'umo.

<sup>9</sup> Kó'oyene, elókepone ongóvo. Yoko haina vo'oku ikáxu'iyeanoe yokóvo yanekôyo, itea koati vo'oku omínopi ikétivexi pehúkivo neko ikáxu'iyea yokóvo. Enepone ikétivexi pehúkivo, koati kuteâti ahá'inopi Itukó'oviti, ákoinoke kaésayu'ixapinoe ne yúndoe.

<sup>10</sup> Vo'oku enepone ikáxu'iyea okovo xâne, nókone kó'iyea nonékuke Itukó'oviti, poréxovi vikótivexea ne váhere vítuke koane kuríkopea úti, motovâti koíteovovi Itukó'oviti ya pahúnevo úti. Yoko enepone ikaxúneti okovóti kuteâti, ako paréxavi tívo'ikeovo úti. Kene ne ikáxu'iyea okovo xâne ákoti êxa Itukó'oviti, ipihóponovokutike iyónopa.

<sup>11</sup> Enepone ikáxu'iyea yokóvo koeku ikétivexi pehúnevo, kuteâti ahá'inopi Itukó'oviti ké'iyi, yokómomapihi pôreu xepákuke: Poréxopinoe kemómopivo koane ínixinoe ne nékoneiko ikéneke Itukó'oviti. Poréxopinoemaka kehá'ayi yéxokivo itíkivo ponopóvotine kixoku itúkeovo. Koane vo'ókuke, koati iketívexoatimaka iséneuke ápeyea vahehéxoti ítuke xepákuke. Koati pikeâtimaka itíki váhere, koane koati hána'itimaka inékurukivonu, yexókovoti ya itíki ínzikaxeopike. Poréxopimaka heru'ó kíxi yomíxone penópi ne koekúti ákoti

takapápu xepákukenoe. Koane vo'ókuke, koati yoposíkoatimaka seyá'iki ne itúkoti váhere xepákuke. Yane uhá koeti kixeku itíkivo, iyúseo penópi iséneu yara koekúti.

<sup>12</sup> Kaná'uti yundóxinopea neko koyuhópeti, itea haina vo'ókuke ne itúkoti váhere, koane hainámaka vo'ókuke ne vaheréxinokonoti ítuke. Itea yundóxinoake neko koyuhópeti, maka iyúseane kixévokunoe nonékuke Itukó'oviti usó kéyeyi itíkinoe anjá'inopi.

<sup>13</sup> Énomone úhepepino inzóneu, ûndi yoko nza'ínehiko. Haina póhutine nê'e, itea kuri'uxovo elókeko vokóvo vo'oku Títu. Koati kouhépekopovoti isóneu vo'oku únati kíxeaku kétaraki koeku óvea xepákuke.

<sup>14</sup> Yoko enepone yunzó'ino Títu inzayú'ikopitinoe yanekôyoke, ákonoe kéteyakanu vo'ókuke. Kuteâti ítúkeovo kaná'uti ne uhá koeti yunzó'inopinoo yanekôyoke, énomonemaka koéneye tokópeovo ne uhá koeti kámone Títu njokóyoke enepo inzayú'ikopinoo.

<sup>15</sup> Yoko inamá'axo kuri'úxovo ákoyea omótovopinoo okóvo ne Títu vo'oku puyákoponeova okóvo usó kéyeyinoe itíki ne yûho, koane vo'oku kíxeakunoo tíyi inâ simôpi, koane vo'oku ákoyeamaka kepáyasakinapanoo.

<sup>16</sup> Elóke ongóvo vo'oku koati motovâti ngúveovopinoo ya uhá koeti koekúti.

## 8

*Koeku huvó'oxeake íhae Koríntu ne ákoti apéinoati*

<sup>1</sup> Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, kahá'ainopeanoe ûti yéxi koêku ne hána'iti seánako Itukó'oviti oukeke

ne kuvóvotihiko Jesus ya poké'exa Masêdonea xapa imokóvokutihiko.

<sup>2</sup> Vo'oku upánini enó'iyea tiú'iti koekúti tokóponehiko, itea kóyeane yupíheovo elókeyea okóvo, kutí'inoke itixoâti ne púyaenovo okóvo po'ínuhiko xâne. Koati ákotihiko mitatahí akoéhiko poréxea. Êno ítixone upánini itúkovo koati ákoti apeínoati.

<sup>3</sup> Koati ngoyuhó'inopeatinoe ú'uso kóyeyeahiko poréxea ne ítone poréxea. Yoko haina póhutine kuteâti ítone poréxea ne ítixohiko, itea enepone pôreu, ánu'ukoakomaka nê'e. Ákomaka xâne pahukoâti, itea koati unákoke isóneukehiko úkea poréxea.

<sup>4</sup> Ako âka épemo'ixeovihiko yanekôyo yusíkea pahúkinoa huvó'oxeake ne kasása'iupo Itukó'oviti ya Njúdeya, inixoâtihiko itúkeovo koati seánakoa Itukó'oviti huvó'oxea.

<sup>5</sup> Yoko enepone poréxeahiko, haina póhutine kuteâti kúxone úti poréxeamo, itea inúxotike kurí'okopovohiko Vúnae Jesus, ínamaka heru'ó kixopóvo huvó'oxeovi ya itukétike, itúkoti ahá'inoa Itukó'oviti.

<sup>6</sup> Ênomone kutí'ino vepemoâti ne Títu kóusokea ne itukéti sínakoanoe ne po'ínu úti, enepone tûriu Títu xepákukenoe yanekôyo.

<sup>7</sup> Koati ítínoe xâne yupihóvoti kóxuna'ixeovo ya uhá koeti koekúti, kuteâti ya kívivo Itukó'oviti, koáne ya keyúhoyi emó'u, koánemaka ya yéxi ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. Kúteanemaka koeku kóxuna'ixivo ú'uso kéyeyi ya uhá koeti itukéti, koánemaka ya ákoyea omótovovi yokóvo. Koeku ké'iyineye ya po'ínuhiko koekúti, énomonemaka



yákoeneye kéxuna'ixivo ítixi hivó'oxike ne po'ínu ûti.

<sup>8</sup> Haina mbahukópitinoe kónokea peréxi. Itea ngoyuhó'inopitinoe koeku po'ínu ûti ítúkeovo ú'uso koyêti poréxeahiko huvó'oxeake, vo'oku ngaha'âti kemómopivo, neíxoti kaná'uyea ne ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko ûti, áko'o ákoyea.

<sup>9</sup> Yoko yéxoaneno koêku ne hána'iti seánakopi Vúnae Jesus Kristu. Koati êno hána'iti unako koêku ya vanúkeke, itea ve'ókukeno, kurí kixo uhá koeti nê'e, motovâti ítíkivo iríku nonékuke Itukó'oviti vo'oku ítukeinopi.

<sup>10</sup> Anéye inzóneunopinoe yara koekúti, vo'oku ukeâti pihôti xoénae tíríxoaneno ne itukéti. Koati ítínoe inuxô ítixi hivó'oxike ne po'ínu ûti. Haina pohúneti, itea ítínenoemaka inuxô ápeyeya isóneunoa huvó'oxea.

<sup>11</sup> Yusikóneikopo keúsokinoe ne itukéti tíriunoe. Kuteâti koeku ú'uso kéyeyi kehá'ayi ítíki ne itukéti inâ tirixôa, énomonemaka yákoeneye keúsoki kó'oyene, koêkuti itéponone peréxinoe.

<sup>12</sup> Vo'oku itukovo apêti xâne kaha'âti huvó'oxea, ako kuxákana poréxeokono koekúti ákoti itapána poréxea mani anu'úkoti apeínoati, itea hara paréxa, ítóponone poréxea.

<sup>13</sup> Haina ombosíkoati ngayápahikinoa po'ínuhiko ûti koeku ítúkeovo ínati xikóyokenoe, yonoâti youúkeke ne kónokea keúsokinoa nókone ne po'ínuhiko ûti, itea koati voposíkoti kutikokó kó'yeya koeku ûti, ítínoe íhae Koríntu koánemaka po'ínuhiko ûti hivó'oe.

<sup>14</sup> Yara koeku kó'oyene, koeku ákoyea konokínovopitinoe, motóva keúsokinoa nókone ne po'ínuhiko ûti. Kene po'íkemo káxe áva nékone,

enepone hivó'oenoé kó'oyene, motovâti itúkeovo énomone huvó'oxopinóe koeku ákoyea nókone. Yanê'e, kutikokó koetímó koeku uhá koeti úti.

<sup>15</sup> Yoko énomonemaka kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koêti: “Enepone xu'ínati ítixone, motovó koâ ne nókone. Kene ne ákoti axu'ína ítixone, ákomaka okónokovo, motovó koâ” kôe.

### *Ítuke Títu yoko ha'ínehiko*

<sup>16</sup> Aínapo ákoe Itukó'oviti ipíhoa isóneuke Títu kahá'ayea kóxunakeopinóe ikéneke Vúnae, eopâtimaka kuteâti eómbone ve'ókukenoé.

<sup>17</sup> Vo'oku ú'uso kóye enepo vitaíkoa huvó'oxeovi yara itukéti. Haina póhutine, itea vo'oku ú'uso-ú'uso kóyeyea, kaha'âne noíxoponeopinóe. Koati ukeâti unákoke isóneu.

<sup>18</sup> Ápemaka po'ínu úti xoko Jesus, páhoe úti xané'eyea. Enepora po'ínu úti, koati ákoti malíka yónoku iháyu'ikeokono íha xapa kutípotihiko Jesus ya uhá koeti imokóvokutihiko, vo'oku kíxoaku ípihea tumúne ne ítuke Itukó'oviti.

<sup>19</sup> Haina póhutine, itea koatímaka noívokoe kutípotihiko Jesus ya imokóvokutihiko yâye xané'ieovimo kurikápana úti ne ítixinokonoke po'ínuhiko úti xoko Jesus. Yoko énomonemo kutí'inoke ihayú'ikokonoti ne Vúnae Jesus, kutí'inokemakamo iyúseoti kahá'ainoa úti unako koêku ne po'ínu úti.

<sup>20</sup> Yanê'e, koeku kali xu'ínayea ovâti ne ítixinokonoke po'ínu úti vomínoakemo, ákomo oxéne váherexea yuhó'inokono úti vo'ókuke.

<sup>21</sup> Koati yonoâti vokóvo, kaha'âti úti iyúseyeamo nonékuke Itukó'oviti, koánemaka nonékuke

po'ínuhiko xâne pónea ûti kixoku vitúkeovo yara koekúti.

<sup>22</sup> Anéyemaka po'i páhoe ûti yonoti xepákukenoe. Enepora po'ínu ûti xoko Vúnae ngixínopike, enóne noíxea ûti itúkeovoxo ú'uso koyêti ya ítukeke Itukó'oviti, koane ako topi koeku kouhapu'ikeokono. Ínapoxo kó'oyene, koati ú'uso koyêti huvó'oxoponeopinoe ikéneke Itukó'oviti, vo'oku inixoâti itíkivonoe koati kuvovóneti.

<sup>23</sup> Kene Títu, koati nza'íne yara itukéti nê'e, huvó'oxonuti ya uhá koeti ítuke Vúnae xepákuke. Kene ne po'ínuhiko ûti ikéneke Jesus xánena Títu, koati páhoe kutípotihiko Jesus ya imokóvokutihiko yâye, koane aínovo kutí'inoke kahaná'ikokonoti iha Kristu.

<sup>24</sup> Yéxakaikopo ne hóyenhiko páhoenopinoe ûti, ákoyea omótova yokóvo simapíne, maka iyúseinane ne kutípotihiko Jesus ya imokóvokutihiko yâye itíkivo motokeâti viháyu'ikeopi.

## 9

*Pahukínokono ne kutípotihiko Jesus íhae Njúdeya huvó'oxeokonoke*

<sup>1</sup> Ako ongónokoa yundóxinopeano ne hivó'oxope po'ínuhiko ûti kutípotimaka Jesus ya Njúdeya.

<sup>2</sup> Vo'oku énjoa usó kényeyi hivó'oxi yanekôyoke. Yoko inzáyu'ikopinoe nonékuke po'ínu ûti íhae Masêdonea vo'ókuke. “Ukeátine pihôti xoénae usó kóyeyeahiko ne íhae Ákaya” ngíxoahiko enepo ngoyuhó'inoa kêkunoe. Epó'oxo vo'oku ú'uso kényeyinoe peréxi hivó'oxope, enómaka po'ínuhiko xâne kahá'atimaka huvó'oxea.

<sup>3</sup> Itea kóyeane mbahúkea ra po'ínuhiko ûti xoko Jesus inuxó kó'iyea xepákukenoe, maka keúsakane ne hivó'oxike yonoti xoko po'ínuhiko ûti, kuteâti koêku yûnzo yanekôyo usokó kéyeyinenoe, maka hákone kutí kôe semekékexoti ne inzáyu'ikeopinoe yanekôyo.

<sup>4</sup> Vo'oku enepo axenánu íhaehiko Masêdonea, eneponi naixâ âvoyea aúso hivó'oxike ne po'ínu ûti, mani teyó koeti ûti, ínapoxoni ítínoe vo'oku yunzó'inoahiko yanekôyo ngúveovopi ápeyeamo ítixene.

<sup>5</sup> Énomone kutí'ino ininjoâti unátiyeya émbemea po'ínu ûti xoko Jesus inuxó kó'inonu xepákukenoe, motovâti huvó'oxeopinoe keúsoki ne hivó'oxope, enepone keyúhone peréximo yanekôyo. Yanê'e, usó koyêtinemo nzimané'e, epó'oxo iyúseotimo ú'uso kéyeyi peréxi ákoti ihíxea ítóvoku, ákotimaka pahukópiti.

<sup>6</sup> Itíkina iséneu ínzokoake ra koekúti: Enepone xâne ákoti kaxu'ínaka nóne, ákomakamo axú'ina ehópo. Itea enepone kaxu'ínakoati, xu'ínatimakamo ehópo.

<sup>7</sup> Péhutinoe, hane peréxa kuteâti ínixene iséneuke unátiyeya peréxi. Hako mitatahí kixêa. Hákomaka itukovo vo'oku ápeyeya pahukópiti peréxi, itea aélokea yokóvo peréxi, vo'oku ako omótova okóvo Itukó'oviti ne xâne ú'uso koyêti poréxea.

<sup>8</sup> Yoko koati apêti xunáko ne Itukó'oviti kurí'uxinopinoe uhá koeti únatinoe koekúti. Haina póhutine motovâti kousokeovo uhá koeti nékone, itea motovâtimaka yupíheovo anú'ukea nê'e, kutí'inokemo ênoti koekúti motovâti iké'itukexi ya uhá koeti únati itukéti.

9 Yoko énomonemaka kôe emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Huvó'oxo xâne ákoti apeínoati. Ako mitatahí ákoe pôrekexea. Ákomo uké'eyeaku ne itípanevo nonékuke Itukó'oviti vo'ókuke” kôe. *Sâramu 112.9*

10 Yoko Itukó'oviti, enepone porexoâti ake nonéti ne xâne nôti, porexínoatimaka nikokónoti ne xâne, énomonemakamo kousókinopi uhá koeti koekúti, enepone nékone iké'itukexi únatike itukéti, koane porexoâtimakamo enó'iyea yêho ukeâti ne únati kix-eku itíkivo, kuteâti enó'iyeamaka ehópo ne xâne noti únatinoe ake nonéti.

11 Enómo kurí'uxinopea Itukó'oviti ne uhá koeti únatinoe koekúti, maka hákone ihíxea itóvoku peréxoake ne po'ínuhiko xâne. Yane enómo xâne íkoró'ixinovoti Itukó'oviti vo'oku huvó'oxeake ûti.

12 Yanê'e, haina pohúneti keusókinoati nókone ne kasása'iupo Itukó'oviti, itea énomonemaka kutí'ino hána'itimo íkoro'ixeovohiko xoko Itukó'oviti.

13 Koane ihayú'ikotihikomakamo Itukó'oviti vo'oku itíki páhoenopi Kristu, kuteâtimaka koêku yane inámati ihíkavoti omínovike. Ihayú'ikotihikomakamo Itukó'oviti vo'oku péhoenoahiko, ákoti ihíxea itóvoku, koane vo'oku péhoenoamaka ne uhá koeti po'ínuhiko xâne hivó'oeno.

14 Yanê'e, itukínopitinoehikomo orásaum, koane ákomo omótopihiko okóvo, yoko íkoró'ixinovopitihikomakamo xoko Itukó'oviti vo'ókuke ne êno hána'iti itípanevo Itukó'oviti youúkeke, exókovoti ya ítikeinoahiko.

15 Viháyu'ika Itukó'oviti vo'oku hána'iti íparaxeovike pahukínovi Xe'éxa, enepone

Íparaxeovike ákoti itoâti kayúmakea unako koêku.

## 10

*Éxokovope Poûlu itúkeovo koati kaná'uti páhoe Jesus Kristu*

<sup>1</sup> Kuteâti koeku itúkeovo itúpa'ikoti koane seánati ne Kristu, énomonemaka koéneye ngixoku injíko'okeopinoe vo'oku ânja ké'eyi, undi Poûlu, undi koyuhókonoti itúkeovo itupa'ii kixópitinoe enepo ambê xepákukenoe itea enepo akô'o malingápi, mahi ánjati ngapáyasokinovopinoe. Itea ako kalíhuina kó'iyeaneye.

<sup>2</sup> Koati enjókopeatinoe ne anjá'inopi ké'eyi, maka hákone ingo'ítukexoa ne njunáko nzayá'ikeopinoe nzimané'e xepákuke, kuteâti usó ngóyeyea indúkea xapa xâne po'okoâti ákoyea itúkapu xunako Vúnae ingó'itukexo, itea itúkeovo isoneú ngíxone nzóko.

<sup>3</sup> Upánini vitúkovo íhae yara kúveu mêum kuteâti po'ínuhiko xâne, itea haina koekúti yara kúveu mêum víhuinovo vitúkea ne itukéti.

<sup>4</sup> Enepohikone veínoake ûti kóxuna'ixeovo ûti yoko sa'íkeovo ûti, haina íhae yâye yara kúveu mêum, itea koati ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone êno hána'iti xunáko, kutí'inoke vitoâti kotóhineyeya ûti ne koati tiú'iti vokópeokonoke ákoti po'i itoâti uké'exopea, koánemaka ne uhá koeti isoneûti okópoti Itukó'oviti.

<sup>5</sup> Énomone kutí'ino vitoti kotóhineyeamaka uti uhá koeti exóneti, enepone kapáyasokopinovoke xâne, ákoinokemaka akáha'a éxea Itukó'oviti. Énomonemaka kutí'ino vitoâti sá'iri'okea ûti uhá koeti koêkuti kó'iyevoku isoneûti, maka hákone

kapayásokinovoti Kristu, itea itúkapune Kristu payasô oukeke uhá koêti.

<sup>6</sup>Yoko usó ngóye nzayá'ikeamaka uhá koeti po'inu pahukóvoti, enepo penapánenoe uhá koeti kixeku itíkivo.

<sup>7</sup>Enepora koekúti ngixínopikenoe, koati íiyuse koyêti koêku, ivévakaikopo. Enepone xâne inixópovoti itúkeovo hokoti Kristu, itúkapinamaka isóneu ra koekútihiko maka éxane indúkeovomaka ovoxe Kristu kuteátine.

<sup>8</sup>Yoko ákomo ndêya okonókovo inzáyu'ikopeovoiko kalihú koêti, koeku ngoyúhoinopeanoé koêku ne xunakóti pónenu Vúnae, motovâti nzuvó'oxeopinoe keúkaponivo ikéneke, kene haina mborexókonoati ngoésayu'ixinopi.

<sup>9</sup>Ngó'inokeneye, mbuvâti kutí kó'iyemo ngahá'ati ímbikeopi yara yúndoe.

<sup>10</sup>Vo'oku hara koeti yuho po'i xâne vo'ónguke: “Yane yútoe, kutí koe xâne konokoâti téyeokono. Kutí koémaka apêti xunáko sayá'ikea xâne, itea enepo síma nê'e xapa xâne, ako xunáko sayá'ikea, koane ako itúkokonoke yúho” koéhiko.

<sup>11</sup>Enepone xâne koetíneye isóneunonu, hara ngíxoá: Kuteâti koêku ngixóvoku yara yúndoenopinoe akô'o malingápi, énomonemakamo koéneye ne ngixoku indúkeovo nzimané'e xepákuke.

<sup>12</sup>Enepohikone xâne ihayú'ikopovoti, imákoikopo ne êno hána'iti itóponone ya undíke! Ákoni kalíhuina mambíkeova ngoyúhoyea indóponea kuteâti mahi itópononehiko, áko'o indóponea ngutí'iyeahiko. Imákoikopomaka itúkeovohiko teyonéti ya undíke! Enepohikonekôyo, koeku komómopeokoko,

kahá'ati anú'ukeokoko koane ketókeokoko, koati exókovoti itúkeovo xâne ákotihiko isóneu.

<sup>13</sup> Kene úti, úndi yoko nza'ínehiko, ákomo vanú'uka mani viháyu'ikinokonoke ítukeke Itukó'oviti, itea hane exôa viháyu'ikeekonomo, pónevike Itukó'oviti vitúkea, enepone ahá'inovi vitóponea kutí'inokemaka vitopónopitinoe ya xoko yóvoku.

<sup>14</sup> Haina vanu'úkoti isóneunovi Itukó'oviti koeku vónea xepákukeno, kuteâti mani koêku eneponi hákoti itukóvo ahá'inovi Itukó'oviti vitóponeopi yaneko símeaku úti xepákuke, vomínópeatinoe ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Kristu.

<sup>15</sup> Hainá'ikopo vitukoâti viháyu'ikovepe ne itukéti kouéu po'ínuhiko xâne ya xoko ákoyeaku imá'avea Itukó'oviti. Hara kúxoixo úti, keúkoponivomo ya kívivo Itukó'oviti, motovâti inamá'axoyea kuri'úxovo vítone vitúkea ya xepákuke, kuteâti ahá'inovi Itukó'oviti, ákotimaka vanu'úka isóneunovi.

<sup>16</sup> Yanê'e, motovâtimo vitóponea poké'e yâtikeneye ya yóvoku, koane koyúhopoinoa úti ne inámati ihíkavoti koyúhoti koeku Kristu. Koêkumo kó'iyeaneye, ákomo vokónokoa vitúkea véyexovepe ne itukéti úseu po'ínuhiko xâne ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti.

<sup>17</sup> Yoko enepone kahá'ati ápeyea iháyu'iu ya xokóyoke, itúkapu ítukeino Vúnae iháyu'iko.

<sup>18</sup> Vo'oku haina xâne iháyú'ikopovoti motokêa iháyu'ikeekono itea hane motokêa, kapáyasokone Itukó'oviti.

## 11

*Éxokovepe Poûlu itúkeovo koati kaná'uti ovoxe*



## *Kristu*

<sup>1</sup> Mani ngaha'aînopitinoe ítiko ne kémokenoyinu, ákoti imaxovó ixeânœ ne inzáyú'ikopeovo, upánini kutí ngœ xâne ákoti isóneu koeku kó'iyeaneye ra yúnzo. Kali yakámokenonuvonœ.

<sup>2</sup> Kuteâti koeku yupíheovo kahá'ainopinoe Itukó'oviti itúkeovo póhutine Kristu héko, énomonemaka koéneye inzóneunopinoe. Kuteâti koeku inámatiko árunœ ávoti hóyeno yuhó'ixoati, itea hoenáxokonotine ko'ímayeamo, énomonemaka ngíxoaneyeye nzoénaxeopi itúkeovo póhutine Kristu kirí'okopovo.

<sup>3</sup> Itea ngóhiyanapinoe, mbuvâti ápeyea aupú'ikopiti, kuteâti koeku aupú'iko Éva neko koéxœ mekúke ya éxeako. Ngóhiyanamaka kópœ'akexeokono iséneu itévokopimo ne koati ponóvoti yoko sasá'iti kixeku héki Kristu.

<sup>4</sup> Vo'oku koeku símeopinoe xâne kopoé'akotihiko íhikaxeopi, koyuhó'inopiti koeku Jesus, ákoti itukápa kuteâti ne víhikaxopikenœ, inípono ákoyea kali ópœ'ainoa iséneu. Koati ú'uhepe ko'inoâti iséneu. Kúteanemaka íhíkaxoahiko koêku ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti itea ákoti itukapu kuteâti ne némœ yanekôyo, koane íhíkaxoahikomaka koêku ne inámati íhíkauvoti mahi íhae xoko Itukó'oviti itea ákoti akutêa ne kitíponenœ yanekôyoke.

<sup>5</sup> Ya undíke, enepohikone xâne itukóheoti íhikaxœa, enepohikone mahi páhoe Itukó'oviti xepákuke, ako kalíhuina ketókeonuhiko.

<sup>6</sup> Vo'oku upánini ákoyea indúkapu koati ahúkoti ya koyuhó'iyēati, itea koati undi ahúkoti ya énjea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Ya

uhá koeti koekúti, ngouhapu'ikinopinoe kaná'uyea indúkeova.

<sup>7</sup> Yanekôyo ngoyuhó'inopea ra inámati ihíkavoti ukeâti xoko Itukó'oviti, ako námoem, koane ako ingálisakapu. Ngixínovokeneye motovâti itúkeovo itínoe unatî koêku ikéneke Vúnae. Ínixepakomea indúkea váhere koekúti koeku ngíxeovoneye?

<sup>8</sup> Koeku ngo'ítukeyea ítuke Itukó'oviti xepákuke, hane porexónu námoem kutípotihiko Jesus íhae po'i imokóvokutihiko. Kutí koe unge'éxopinoati apeínoatihiko koeku ápeyea námoem xokóyoke, motovâti nzuvó'oxeopinoe keúkophonivo ikéneke Itukó'oviti.

<sup>9</sup> Yaneko óveangu xepákuke, enepo apê nóngone, ako émbemapinoe keúsokinonoa, mbuvâti indúkeovo yávahanoe. Itea yaneko simohíko ne po'ínu úti xoko Jesus íhae Masêdonea, énomonehiko kousókinonu nóngone. Ya uhá koeti ngoêku tukú koeti kó'oyene, ngóxunakovoneoxo, motovâti ákoyea indúkapu yávahanoe. Yoko ngíxoixovokunemo káxehiko keno'ókoti maka hákone ingoyó'ixopinoe.

<sup>10</sup> Epó'oxo kuteâti kaná'uko ápeyea njokóyoke ne kaná'uti kixovókuti ukeâti xoko Kristu, énomonemaka koéneye kaná'uko ra yunzó'inopi kó'oyene, ákoyeamo ápahuina xâne ya uhá koeti Ákaya itoâti ípokea ne ngixóvoku. Koati hána'iti éyenjovope nê'e ákoyea indúkapu yávahanoe.

<sup>11</sup> Namea koeti ngó'inoneye? Vo'ókumea mbúveopinoe? Ako kalíhuina! Éxoa Itukó'oviti ákoyea omótovpnoinoe ongóvo.

<sup>12</sup> Ngixínovokeneye kó'oyene, koánemakamo ya káxehiko keno'ókoti, maka enepo ihayú'ikapuhiko

ne itukóheoti íhikaxea emo'u Itukó'oviti, hákone oxéne ápeyea iháyu'ikinokonoke kuteâti viháyu'ikinokonoke, undi yoko nza'ínehiko.

<sup>13</sup> Vo'oku aínovonehiko xâne ákoti itukapu koati kaná'uti ápostulu. Haináhiko páhoe Jesus koyúhoyea emó'u. Aínovo aupú'ikotihiko, kahá'ati íkutipea xâne itúkeovohiko ko'itúkeinoti Itukó'oviti. Koati itoâtimaka kutí kó'iyea ovoxe Kristu ukékuke xanéhiko.

<sup>14</sup> Yoko ako okónokoa viyúpaxeova nê'e, vo'oku koati ahúkotimaka ne Satánae kutí kixópeovo ánju ovóheixoti uhapú'itike.

<sup>15</sup> Yanê'e, koati koêkunemaka ahúkeko ne ovóxehiko Satánae kutí kixópeovomaka xâne koati ponóvoti kixoku itúkeovo. Itea ya hunókokuke, enepone ehópomo, koati kuteâtimo motókeyea kixópeokono.

*Koítóponovo kotíveti ne Poûlu vo'oku koyúhoyea emo'u Itukó'oviti*

<sup>16</sup> Ngáyukovo ngó'iyea: Hako ikitíxanu xâne ákoti isóneu, itea akoéneye iséneunonu, ngayumákapunemo. Kalihú ngixotí'ikopo inzáyu'ikopeovo.

<sup>17</sup> Yoko haina páhoenonu Vúnae Jesus ngíxeaneye, epó'oxo koati kutí koeti ákoti inzóneu koeku kó'iyeanemoye ra yûnzo.

<sup>18</sup> Itea koeku enó'iyea xâne ihayú'ikopovoti vo'oku ítone itúkea xunákoke, ngoánemaka, inzayú'ikopovotimakamo.

<sup>19</sup> Koeku ínixepivonoe itíkivo hána'iti ko'éxoneti éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti, iteâtikopomo ákoyea imaxovó íxea kémokenoyi xâne ákoti isóneu.

20 Vo'oku muhíkova ne xâne kahaná'ikopovoti, enepohikone kutí kixópitinoe ákau, sikovó keánoe. Kúteanemaka kêku apê xâne ukovópitinoe, koane kouhépekopovoti, koêkumaka uké'exea apeínopiti, koane apê aupú'ikopiti, kutí kixópitinoe hó'openo námoe noko'ótike. Inípono iséneu, sikovo-sikovó keánoe. Kúteanemaka koêku apê kapayásokinovopiti, koane vaheréxoti kixópiku, koane apê kutí koeti ipusónoneopiti.

21 Imákoikopo vitúkeovo xâne îreti, ûndi yoko nza'ínehiko ákoinoke víta kíxeopineye ûti kuteâti kixópiku nekôyohiko!

Itea koeku ápeyea ákoti teîna iháyu'ikopeovo, imbíhoatimakamo inzáyu'ikopeovo upánini kutí koe yuho xâne ákoti isóneu ra yûnzo koeku ngó'iyeaneye.

22 Enepohikoneko simópitinoe kopoé'akoti íhikaxea emo'u Itukó'oviti, koati iháyu'ikovopehiko itúkeovo êbereu, enepone koati xanena Itukó'oviti, itea undímaka êbereu nguteâtihiko. Koati éyexovopehikomaka itúkeovo íhae Izarâe, itea undímaka íhae Izarâe. Koati ihayú'ikopovotihiko vo'oku itúkeovo ámoripono Âbraum. Yoko ngúteanemaka.

23 Inixópvotihikomaka itúkeovo ko'itúkeinoti Kristu, itea yupíhova ngetókeahiko ya indúkeova. Mbúva ngónokea ngíxeaneye ra yûnzo, vo'oku kutí kêe ákoti inzóneu koeku ngó'iyeaneye, itea koati undíne yupihóvo ko'ítukeyea, koane undínemaka yupihóvo iká'akeovo itukeke Kristu yane po'ínuhiko. Koáne ako índa ngayúmakexea yé'akeye yenjépoke'exeokono, evondíkokonoti ngo'ítukeino Kristu. Enónemaka véngea koati

koímaiti koekúti. Mani mékutine ngoépekokono.

<sup>24</sup> Síngu koe isúkonu ne jûdeuhiko. Yoko póhutihiko yehépoke'exonu, trintai novi koe ípihoa njupúnuke.

<sup>25</sup> Mopó'amaka inzúkokono ya itátane tikóti. Poéhamaka mani ngoépekokono yaneko njepokókono ya mopô. Mopó'a yúpuririkovo ne hána'iti vatéke ivú'em. Poéha yóti, poéha káxe óvonzeixo úneke vo'ókuke.

<sup>26</sup> Enómaka yóneam, epó'oxo enómaka koímaiyea ngoêku vo'oku koiníkoti huveóhiko xoko véngoku, koánemaka vo'oku ómevotihiko. Haina póhutine, itea koímaitimaka ngoêku xapa iyénonjapa jûdeu, koánemaka ya xapa po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu. Koímaitimaka ngoêku ya koeku véngea pitivókohiko, koánemaka ya mêum ákoti apêti. Kúteanemaka koêku ya úne mar-ke, koánemaka ya xapa xâne ákoti akaná'u itúkeovo po'ínu ûti xoko Kristu.

<sup>27</sup> Enónemaka ngo'ítukeyea, koane ivóngoponeovo ya itukétike. Enómaka ákoyea imánga vo'ókuke ne itukéti. Enómaka épekeonu hímakati koane úne. Koane enómaka ákoyea nînga. Ápemaka kónokeovoku vonjí'u koane ímbovo.

<sup>28</sup> Haina póhutine uhá koeti nê'e, itea anéyemaka kutí koeti ínati koekúti yonoti oúngeke. Énomone ne yónoheixea ongóvo itukovo káxe vo'ókuke ne po'ínuhiko ûti xoko Jesus ya uhá koeti imokóvokutihiko.

<sup>29</sup> Enepo apê xâne xapákuke muyá'iti isóneu ikéneke Vúnae, koatímaka eombâti ya njokóyoke. Enepo apê xâne ikorókovoti váhereke, koatímaka yupihóvoti kotíveyea inzóneuke.

<sup>30</sup> Itea enepo okonókovo ápeyea inzáyu'iu

njokóyoke, koati koekúti exókovoti ákoyea njunáko, enemo indúko inzáyu'iu njokóyoke.

<sup>31</sup> Yoko Itukó'oviti, poéhane motokêa iháyu'ikeokono ákotinemo hunókoku, enepone Há'amaka Vúnae Jesus Kristu, éxoá ákoyea nzemékekexa.

<sup>32</sup> Enepo ovo'íngo pítivokona Ndamásku, eneponeko ngovenâdo yaneko pítivóko ípíhone Aréta, enepone nâti, pahuko ápeyea koyonoâti páhapetea ne pítivóko motovâti iká'akeonu.

<sup>33</sup> Itea hána'iti sésta veínongono ngoévesekopeokono xoko njánela meúkeke yane hána'iti yoko kopópoti îpi xê'o ne pítivóko, kutí'inoke indeôvati yanekôyo.

## 12

*Koúhapu'ikinoake Vúnae ne Poúlu ya kutí koeti hopúne*

<sup>1</sup> Ngónokoako inzáyu'ikopeovo motovâti kitípinu indúkeovo koati ovoxe Kristu, upánini ákoyea omótokea ngíxeaneye. Ngoyuhó'inopeatinoe kó'oyene ne noínjone ukeâti xoko Vúnae, koekúti ákoti exoâti yara poké'e, koúhapu'ikinonuke Vúnae ya kutí koeti njopúne.

<sup>2</sup> Ápe hóyeno énjone kutípoti Kristu. Eneponê'e, hú kixókono ómeokono vanúkeke xoko Itukó'oviti. Yoko katoze koéne xoénae ikénepo. Ako énjaxo koêku, itúkeovo herú kixeókonoti mûyo vanúkeke, áko'o itúkeovo omó kixeókonoti okóvo. Poéhane Itukó'oviti exôa.

<sup>3</sup> Itea énjoa píhea ne hóyeno. Yoko kuteâti yunzómeku, ako énja itúkeovo herú kixeókonoti

mûyo vanúkeke, áko'o itúkeovo omó kixeókonoti okóvo. Poéhane Itukó'oviti exôa koêku nekôyo.

<sup>4</sup> Itea hú kixókono ómeokono vanúkeke xoko êno úhepeko koekúti. Koane ápe emo'úti kámoneya ákoti emo'úti ya yuhóke xâne yara poké'e mani veínoake koyúhopea koêku. Ákomaka parexákana koyúhopeokono. Yoko ûndi ne hóyeno kixokónotineye.

<sup>5</sup> Koekúti kuteâti, énomonemo indúko inzáyu'iu njokóyoke. Kene ákomo inzáyu'ikapapu vo'oku koekúti índone indúkea. Poéhane koekúti exókoti ákoyea njunáko, énomonemo indúko éyenjovope.

<sup>6</sup> Itea yusíkoti inzáyu'ikopeovo, kóyeaneneni ákoyea indúkapu koyuhóheoti kuteâti xâne ákoti isóneu, vo'oku mani koati kaná'uti ra yûnzo. Itea ákomo inzáyu'ikapapu vo'oku índone indúkea, mbuvâti ápeyeya ikútixanuti hána'iti teyonéti vo'ókuke, ya koêkuni itúkeovo vo'oku noíxone njokóyoke ya xoko ngixoku indúkeovo, yoko kámone xoko yûnzo, kutí'inoke koetíneye isóneunonu.

<sup>7</sup> Epó'oxo vo'ókuke ne êno hána'iti koane uhé'ekoti koekúti éxokonuke Itukó'oviti vanúkeke, mará'inamo yupihovó ángoe ngapáyasokopeovo vo'ókuke, anéye tiú'iti koekúti eómbone, kutí koeti koati kotíveti ohone tôpe muyónguke kuri'okonuke Satánae, íkoitoponeonuke kotíveti. Itea koati motovâti ákoyea inzáyu'ikapapu, kó'inokeneye.

<sup>8</sup> Mopó'a émbemo Itukó'oviti veyópinonoa.

<sup>9</sup> Itea hara kixónu: “Poéhane nzeánakopi youúkeke konokóvo. Vo'oku yane yeópi miyá'iko, énomone iyúseyeaneoxomo njunáko xikóyoke” kixónu. Huk-inóvoti ú'uso ngóyeyea indúkea éyenjovope ne ákoyea njunáko, motovâti itúkeovo xunako Kristu iyusêo

ya njokóyoke.

10 Énomone elókeinoke ongóvo koeku eómbea ákoyea njunáko, koánemaka apê vaheréxinonuti ítuke. Kúteanemaka koêku apê nóngone, koane apê ikoítapononuti kotíveti, koánemaka kotíve inzóneu vo'oku indúkeovo ovoxe Kristu. Vo'oku koeku ákoyea njunáko, inamá'axoneoxo apê xunako Kristu njokóyoke.

*Koati yonoâti okóvo Poûlu ne kutípoti Jesus ya Koríntu*

11 Kutí koe ákoti inzóneu ya koeku inzáyú'ikopeovo yara yúndoe, itea ítínenoe kutí'inoke ngoetíneye. Vo'oku mani ítínenoe ihayú'ikonu ya koêkuni inzáyú'ikopeovo. Vo'oku hainá'ikopo ahúkoti ya undíke ne mahi ápostuluhiko xepákuke. Koati kaná'uti kó'iyeaneye upánini ako indóponone.

12 Enepone índuke, nzoénaxinokonoke indúkeovo koati kaná'uti ápostulu páhoe Kristu, koati inganá'uxoati xepákukenoé, ngoxuná'ixovoti indúkea, ákotimaka ngamuyá'ika inzóneu. Koati indúkoti koekúti hoénaxovope ápeyea xunako Itukó'oviti njokóyoke, koánemaka iyupánevoti, yoko po'i koekúti ya xunákoke Itukó'oviti ákoti po'i itoâti ítúkea.

13 Ápeikopo koekúti índuke xapa kutípotihiko Kristu ya po'ínuhiko imokóvokuti nzuvó'oe ákoti indukâ xepákukenoé? Ako poé'aku ngixoku ngo'ítukeyea koeku ámbeyea xepákuke. Poéhanemea itukapu vo'oku ákoyea indúkapu yávaha ya nóngoneke. Imákoikopo ngoêku indúkeovo koati váhere xâne koeku ákoyea mbaréxapinoé itukéti!



14 Kó'oyene usó ngóyenemaka ngáyukopeovo xepákukenoe. Yoko mopó'apenemo yarâ'a. Kóyeaneanemakamo ákoyea ingáya'ixapinoe ya nóngone, vo'oku haina mbihínoti úngeova ne apeínopiti, itea koati unako kêkunoe ikéneke Itukó'oviti ngahá'a, itínoe kutí ngixone nje'éxaxapa. Noixó íxea kalivôno, vo'oku haina énomone kousókinao nókone ne há'a yoko êno, itea énomonehiko kousókinao nókone ne xe'éxaxapa.

15 Koati usó ngoyêti ivóngoponeovo ya itukétike, koane inamá'axonemo ngixovóneye motovâti keúkoponivo ikéneke Itukó'oviti. Itea koeku kurí'uxeovo ákoyea omótovopinoe ongóvo, kútea inamá'axoneoxo ako itíkonuke.

16 Únatikopo, inixeâtinoemeamo kaná'uyea ákoyea indúkapu yávaha ya koêkuti nóngone, itea kóyeaneameamo ápeyeya koyúhoti indúkeovo éxeati, koane índeamaka aúmbu'ikeopinoe.

17 Ínixepakopomea indúkeopi namúnge'exoku vo'ókuke ne xâne mbáhoe xepákuke huvu'óxoPONOPITI?

18 Émbemo Títu píhea xepakúke, koane ápemaka po'inu úti xoko Jesus mbáhoe xané'iyea. Ínixepakopo itúkeovo namukeôpiti tiúketi ne Títu? Ako kalíhuina! Koáhati póhutine visóneu, úndi yoko Títu. Koáhati póhutinemaka kixoku vitúkeovo.

19 Kutí'inopinoemea xu'ikénetine ixómoyea ombósiko índokuxea yokóvo kitípi ákoyea váhere vítuke, úndi yoko nza'ínehiko, kutí'inoke yundoxínopiti. Itea ako kalíhuina kó'iyeaneyel Enepora yûnzó, koati yuho ovoxe Kristu, yoko koati nonékuke Itukó'oviti ngoyúhoyea. Uhá koêti

ra índuke, koati ngaha'âti unátiyea kêku ikéneke Itukó'oviti indúkinoake, itínoe ákoti omotóva ongóvo.

<sup>20</sup> Ngóhiyanapinoe ákoyeamo inú'ingapi kuteâti ne anjá'inopi ké'eyi ikéneke Vúnae, enepo nzimané'e xepákuke. Epó'oxo koímaiti kó'iyeanemakaye iséneunonu, ákoyeamo angútea kuteâti koêku kíxoneno njobókoyoke, keha'aînonuti índupa'ikea xâne. Ngóhiyanamaka ápeyea puvokókoti xepákukenoe, koane poe'aînoti isóneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyokeovo ítukevo. Ngóhiyanamaka ápeyea imaíkinovokokoti, yoko oposíkoti ketókeokoko, koane ápeyea vaheréxinokokoti yûho, yoko itúkoti xêti po'ínu, ikopít'i'ikeati îha. Haina póhutine, itea koánemaka kapayásokinovokokotihiko, yoko ínati yumópokoko.

<sup>21</sup> Yónoa ongóvo enepo aungápapu xepákuke, parexánu Itukó'oviti ndéyea, enepomo iyâm vo'oku inú'ingopeakomaka êno xâne xepákuke ákoti ikatívexa isóneuke ne pahúnevo. Énomone kuteâti ne ákoyea sayá'ikapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, koáne ne ikópiti'ikopeovohikomaka, itúkoti po'i koekúti kuteâti ákoyea asása'i, koáne ne ákoyeahiko sayá'ikapa isóneu koeku ítúkeovo énomone ixomo yónoheixo isóneu.

## 13

*Hunókoku yútoe Poûlu yoko enékeake ne îhae Koríntu*

<sup>1</sup> Yara koeku mbíheamo xepákuke kó'oyene, mopó'apenemo yarâ'a. Yoko haramo hóko ûti kuteâti koeku emó'uke Itukó'oviti: “Enepo áva koyúhoti ápeyea xâne váhere ítuke, konókoti pí'ayea,

áko'o mopó'ayea xâne koyuhoâti noíxea, ina omotóva kutípeokono" kôe.

<sup>2</sup> Kuteâti ne yunzó'inopinoe yaneko pí'apeke nzimópi, ngayukoâtine ngoyúhopeamaka kó'oyene. Koeku ákoyea malíngapi kó'oyene, endó'okoati ne xâne pahukóvotihiko yanekôyo, ákoyeamo íyunzixa nzayá'ikea enepo aungápapu xepákuke. Haina póhutine, itea koánemaka ne uhá koeti po'ínuhiko xâne koetíneye ítuke.

<sup>3</sup> Énomonemo yéxinoa itúkeovo Kristu koyuhô njokóyoke koeku kehá'ayi neíxinoe índuke kouhápu'ikinopiti indúkeovo koati kaná'uti ovoxe Kristu! Yoko haina ákoti xunáko ne Kristu ponópeopinoe, koati êno xunáko kíxeopinoye.

<sup>4</sup> Kaná'uteoxo kutí kó'iyea ákoti xunáko ne Kristu yaneko kuruhúxokono, itea kó'oyene, koati ainóvoti xunako Itukó'oviti ovâ koeku itúkeovo exepúkopotine. Yoko kuteâti koeku ákoyea xunáko ne Kristu kuruhúxokono, kúteanemaka koeku úti. Itea kuteâtimaka iyúseyea xunáko ne Kristu enepo exepúkopo, énomonemaka koénye úti vo'oku xunako Itukó'oviti vouúkeke, koeku vitúkeovo póhutipone xoko Kristu. Yane motovâtimo huvó'oxeopinoye úti ikéneke Itukó'oviti.

<sup>5</sup> Yokómomopovonoe, neixoti itíkivoxo koati kaná'uti kutípoti Kristu, áko'o áko'oyea. Yapásika kíxeaku keûrapu'iki kaná'uyeaxo ne kívivoa. Vo'oku haina ákoti yexâ kónokea ovo'ó kó'iyepi ne Jesus Kristu enepo akaná'uxo kitípi. Kene hakô'o, hainá'ikopo iti xanéna.

<sup>6</sup> Yoko ngúxoa yéxinoe ákoyea vákoeneye kuteâti nê'e, undi yoko nza'ínehiko.

<sup>7</sup> Koati vepemínopitinoye Itukó'oviti ya orásaum-

ke ákoyeamo ápahuina váhere ítike. Yoko haina motovâti kouhapu'ikeovo vitúkeovo koati únati ko'itúkeinoti Itukó'oviti, ûndi yoko nza'ínehiko, itea koati kaha'aînopitinoe uti ítiki únatinoe koekúti, upánini kutí kó'iyea uti pahukóvoti, ûndi yoko nza'ínehiko ya ukékuke po'ínuhiko xâne.

<sup>8</sup> Haina motovâti vokópea ne kaná'uti kixovókuti ápeinoke xunako ûti sayá'ikea uti xâne, vo'oku poéhane vípihea tumúne motóvo vitúkea.

<sup>9</sup> Koati elóketi vokóvo, ûndi yoko nza'ínehiko, enepo vakutêa xâne ákoti apayáso koeku ákoyea vokónokoa vikó'itukexea xunako ûti sayá'ikeopi, koeku xuná'iyea iséneu ikéneke Vúnae. Yoko énomone vépemo xoko Itukó'oviti ya orásaum-ke, ítíkivonoemo koati úsotine koane ákoti konokínovati ikéneke Itukó'oviti.

<sup>10</sup> Kó'inokeneye ra yúndoe koêku ángo'oyea xepákuke, maka enepo nzimané'e híyeuke îti, hákone ngonôko ingó'itukexea ne xunakóti poréxonuke Vúnae Jesus nzayá'ikea ne xâne pahukóvoti. Yoko enepone xunakóti pónenuke, koati motovâti nzuvó'oxeopinoe keúkoponivo ikéneke Itukó'oviti, kene haina ngaha'âti ngoésayu'ixeopinoe vo'ókuke.

<sup>11</sup> Kó'oyene ingopóvopitine, ítínoe mbo'ínu xoko Jesus. Yapási'ixa keúnatikopivo ya uhá koeti kixeku ítíkivo. Hákone kutí kê ákoti kemâ ne injíko'okopike. Ópoehane yónoku iséneu ikéneke Vúnae. Itúkapu úhепetike isoneûti yóvoheixo ákoti yakapákaka. Yanê'e, Itukó'oviti ovomô xoko péhutinoe. Énomone úkeaku ákoyea omótovokoko okovo xâne, koane úkeakunemaka uhá koeti úhепeti isoneûti.

<sup>12</sup> Yíhaikakanoe, siunoné kixekókoti kuteâti

kixókokoku ûti yúhoikeokoko ûti, imeâtinoe sasá'ikoke iséneu vo'oku itínoe kopo'ínukokoti xoko Kristu. Yúhoikopinoemaka ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti.

<sup>13-14</sup> Itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae Jesus Kristu, yoko hána'itike ákoyea omótoovovi okóvo yóvoheixo, uhá ketínoe, xaneâtimaka ne ákoyea haxákeapukoko iséneu ikéneke Itukó'oviti, enepone ítukeinopike Sasá'iti Omíxone.

Hunókokune.

**Emo'u Itukó'oviti**  
**New Testament in Terêna (BR:ter:Terêna)**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Terêna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Terêna [ter], Brazil

**Copyright Information**

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

**The New Testament**

in Terêna

**© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files  
dated 29 Jan 2022

9434667b-9ee2-59e4-93dc-3a75fa6b3851